

SCOLA ROMANA.

Foia pedagogica si didactica

pentru interesele institutelor de cultura si ale organelor acestora.

Edata si redigeata de

Joanu Candrea si Basiliu Petri.

Ese odata in septemana, Vinerea. Pretiulu: pe unu anu 5 fl., pe diumetate 2 fl. 50 cr. — Pentru insertiuni: cate 5 cr. de siru si timbrulu.

Sabiiu, 25. Iuniu v. 1876.

Prenumeratiunile si corespundintiele suntu a se adresá la: Redactiunea „Scólei romane“ in Sabiiu (Hermannstadt, Nagy-Szeben) franco.

Antropologi'a pedagogica.

III.

2. Despre concepte.

Prim'a activitate a spiritului omenescu este a-si face intuitiuni. Spre scopulu acest'a spiritulu are lipsa neaperata de obiecte reale pentru a le privi cu atentiune; de aici incolo apoi nu mai are trebuintia de obiecte, ci lucra numai cu intuitiunile deja procurate.

Din intuitiuni spiritulu 'si forméza unu feliu de intipuri nóue, ce se numescu concepte. Pentru cá lucrulu se ne fia mai claru, vomu aduce indata aici unu ecesemplu practiculu. Se punemu, ca unu copilulu cresce intr'o casa, unde se afla si unu „orologiu“ simplulu de pariete. Copilulu aude pre parintii sei numindu acestu obiectu totu deaun'a „orologiu“, incepe si densulu a-lu numi asia si la inceputu tiene, ca tóte orológiale din lume suntu acuratu cá orologiulu loru, d. e. cu tabla alba, cu „numeri“ negri, cu pendula lunga, cu dóue greutati aternate de o sfóra, bate órele intr'unu clopotielu, dandu sunetulu cutare, etc. Pe aceste momente cunósce elu orologiulu loru, va se dica aceste suntu notele orologiului. Acumu copilulu vine in alta casa, unde se afla unu orologiu d. e. cu tabla négra si cu cifre albe, pendul'a e mai scurta, greutati are trei si aterna de o catena, ér bataturile le face unu — cucu. Suprinsu de tóte aceste, copilulu va intrebá, déca si acest'a este orologiu, au numai o jocareia, si aflandu, ca si acest'a este orologiu, va judecá, ca spre a fi ceva orologiu, nu se cere tabla numai alba, cifre numai negre, o pendula asia de lunga, acuratu numai dóue greutati, batatura in clopotielu etc. seau ceea ce este totu atat'a: va aflá, ca notele aceste nu suntu esentiale, ci numai accidentale, potendu adeca ele lipsi, fora cá orologiulu se incete a fi orologiu. Airea copilulu vede unu orologiu de buzunariu; acumu va lasá la o parte (din intipuirea sa despre orologiu) inca pendul'a, batatur'a si marimea, va se dica: va abstrage dela notele aceste. Mai tardíu copilulu vede unu orologiu de sóre; dintre note i voru mai remané acumu numai cifrele si unu bátisioru (gnomonu). VEDIENDU inse alta data unu

orologiu de nasipu seau de apa, va abstrage si dela notele aceste si va remané numai cu dóue, cari se afla la tóte orológiale fora esceptiune, si anume a) aparatulu, b) pentru a mesurá tempulu.

Éca conceptulu „orologiu“. Acumu ne vomu poté dá mai usioru séma de actele speciale ale spiritului la formarea conceptelor, si adeca:

1. Spiritulu 'si întórce éراسi atentiunea la tóte speciile orológialoru privite, sí-le intipuesce de nou, cugeta inca odata la ele. Acést'a insemnéza a reflectá, actulu insusi se numesce reflexiune.

2. Spiritulu asémenea intre sene tóte orológiale privite, cá se afle, cari note suntu esentiale seau comune tuturoru, si cari accidentale seau proprie numai unor'a dintre orológia. Acést'a insemnéza a compará, actulu insusi se numesce comparatiune.

3. Notele accidentale seau proprie, prin cari adeca unu orologiu se distinge de alte orológia, sufletulu le lasa afara din consciintia, adeca nu le baga in séma. Acést'a insemnéza a abstrage, ér actulu insusi se dice abstractiune.

4. Notele esentiale seau comune tuturoru orológialoru sufletulu le unesce intr'un'a, seau adeca 'si forméza despre „orologiu“ o intipuire statatória numai din notele aceste. Acést'a va se dica a combiná, ér actulu propriu se numesce combinatiune.

Intipuirea noteloru comune tuturoru speciiloru unui lucru se numesce conceptu.

Conceptele se forméza prin reflexiune, comparatiune, abstractiune si combinatiune, si inca nunumai conceptele de obiecte, ci si cele de insusiri si activitati, pr. dreptu, nou; a furá, a minti; si aici adeca copilulu invétia a cunósce mai multe casuri speciale, concrete, culege apoi dela tóte notele comune si le unesce intr'o intipuire.

Pana aici amu aratatu, cumu se forméza conceptele din intuitiuni; ele inse se potu formá si din alte concepte, si inca in dóue moduri:

1. Comparandu mai multe concepte intre sene si combinandu numai notele comune tuturoru. Asia d. e. salcea e conceptu, plopulu e

conceptu, fragulu, frasinulu, stegiarulu suntu concepte. Déca acumu vomu alege dela tóte numai notele comune: radecina, trupina lemnósa si grósa, ramuri etc., vomu avé noulu conceptu — arboru. Asemenandu acumu si acestu conceptu cu conceptulu „piétra“ si combinandu numai notele comune ambeloru, vomu capetá conceptulu — „productu naturalu“ etc.

2. Adaugundu la conceptu o nota nóua; d. e. pórtá de fieru, naframa de grumadi, omu invetiátu, calu selbaticu. In modulu acest'a se forméza in spiritulu nostru tóte conceptele. Procesulu de multe ori este fórté lungu; capulu lucrului inse este a abstrage dela notele proprie si a combiná notele comune. Acést'a inse presupune cunóscerea tuturoru obiecteloru seu a specioloru din conceptu, pentru ca luandu in conceptu si note accidentale, atunci conceptulu devine prea strimtu. D. e. conceptulu „triunghiulu este o figura formata de trei linie drepte“ este prea strimtu, fiindu ca laturile triunghiului potu fi si curve, buna óra cumu suntu la triunghiurile sferice. De alta parte lasandu din conceptu note esentiale, conceptulu devine prea largu. D. e. conceptulu „pén'a (calamus) este unu instrumentu de scrisu“ e prea largu, càci atunci si cret'a si cerus'a aru fi pene.

Éca si din acestu punctu de vedere necesitatea si importantia intuitiuniloru in genere, si a inventiamentului intuitivu in specia! Numai din intuitiuni clare si precise se potu formá concepte corecte.

Pentru o mai buna lamurire a celoru de sus vomu compará conceptulu cu intuitiunea. Atátu conceptulu, câtu si intuitiunea, amendóue suntu intipuire:

intipuire

intuitiune   conceptu;

numai câtu:

1. Intuitiunea este intipuire despre unu senguru obiectu anumitu, conceptulu inse despre mai multe. D. e. „més'a cea argintia dintre ferestri“ e intuitiune, pentru ca arata unu senguru obiectu anumitu, precandu „mésa“ este conceptu, fiindu ca cuprinde sub sene tóte mesele din lume.

2. Intuitiunea cuprinde tóte notele obiectului, atátu cele esentiale, câtu si cele accidentale, conceptulu inse numai notele esentiale seu comune. D. e. din intuitiunea „més'a cea argintia dintre ferestri“, avendu a fi precisa si completa, nu este iertatu a lipsí nici o nota, nici chiar crepatur'a causata de radiele sórelui in tabl'a ei, conceptulu „mésa“ inse se compune numai din notele „mobilu statatoriu din tabla si petióre, servindu spre scopulu cutare“.

3. Intuitiunea este o intipuire directa, produsa adeca prin nemidilicit'a privire a obiectului respectivu, conceptulu inse o intipuire indirecta, formata nu prin privirea obiectului, ci prin reflexiune, comparatiune, abstractiune si combinatiune.

4. Intuitiunea este intipuirea unui obiectu, ce ecsista in realitate unde-va, precandu conceptulu nu

ecsista decâtu in spiritulu nostru; càci unde in lume vomu aflá o „mésa“ numai cu notele amintite mai sus, adeca fora o anumita marime, colóre, forma, si carea se nu fia facuta din unu materialu óre care?

Biografie istorice.

Stefanu celu mare.

1456—1504.

(Dupa Urechia, Laurianu si Bolintineanu).

(Fine.)

5. Batali'a dela Dumbrav'a rosia seuu din codrulu Cosminului.

Regele Mateiu din Ungari'a mori la anulu 1490, regele Casimiru din Poloni'a la anulu 1492. In ambele tieri se alesera de regi doi fii ai lui Casimiru, si adeca in Poloni'a Albertu, ér in Ungari'a Vladislau alu II-le, dejá rege alu Bohemiei. Albertu incheiá unu tractatu secretu cu frate-so Vladislau, cá se scótia pre Stefanu celu mare din domnia si se puna in loculu lui pre unu frate alu loru, anume pre Sigismundu, prefacându Moldov'a in provincia polona. Sub cuventu, ca are a face resboiu cu Turcii, Albertu aduná in lun'a lui Maiu 1497 o armata de 80.000 la Liovu seuu Lembergu. Totu odata incunoscintia pre Stefanu, ca se va radica cu o mare armata in contra Turciloru; 'lu invitá si pre densulu cá pre unu principe crestinu si vechiu aliátu alu Poloniei a luá parte la acestu resboiu, facându-i sperantia a-si poté întórce vechile cetati ale Moldovei, Achiermanulu si Chili'a, cari cadusera érasu sub poterea Turciloru; in fine cerú voia dela Stefanu se póta trece cu armat'a polona catra tier'a turcésca prin o parte a Moldovei. Stefanu, nebanuindu nimicu, se invoí. Intru aceea regele Vladislau se luá pe séma, si vediendu, ca planulu lui Albertu nu se unesce cu interesele sale, comunicá lui Stefanu prin nisce Unguri incrediuti, ca frate-so Albertu nu are de cugetu a se bate cu Turcii, ci a supune Moldov'a sfe-si. Stefanu se potú convinge indata despre acést'a, càci Albertu nu apucá cu armat'a sa calea cea mai scurta spre Achiermanu, pre cumu erá intielegerea si se facuse preparativele, ci se abatú in Pocuti'a, unu terenu de cérta intre principii Moldovei si intre regii Poloniei, din colo de riulu Ceremusiu in Galiti'a de astadi. Atunci Stefanu tramise soli la Albertu, pre logofetulu Teutu si pre visterniculu Isacu, se-lu intrebe: de vine in tiéra cá amicu, au ca inimicu? càci déca in adeveru merge in contr'a Turciloru, calea cea mai scurta este pre la Cameniti'a in diosu, pre unde se adunase si provisiunile necesarie pentru armata. Albertu respunse cu cuvinte lucie sí-si continuá calea. Vediendu Stefanu acést'a, tramise de nou deputati la Albertu se-i spuna, ca de va intrá in tiéra, neavendu nici unu cuventu, Stefanu 'lu va primí, cumu a primitu pre toti inimicii sei, încátu Albertu va avé cauza a se caí de pasulu facutu. Albertu inse pusa pre soli in fierá si-i tramise la Liovu, ér elu cu armat'a intrá in Moldov'a

si purcese deadreptulu spre Sucév'a, capital'a tierei. Stefanu se retrase la Romanu spre a aduná ostiri si ajutória.

Albertu credea, dupa dñsele unoru boeri malcontenti si intriganti, ca Moldov'a se rrise de domni'a lui Stefanu, carele de atatia ani o tienea neincetatu in resbóia, si ca indata ce se va aratá in Moldov'a, toti Moldovenii se voru resculá si voru alungá pre domnulu loru. Elu impresurá cetatea Domineca la 24 Sept. si Marti la 26 Sept. incepú a o atacá, batandu-o trei septemani, fora de a o poté luá, pentru ca garnisón'a din ea, spriginita de toti locuitorii, chiar si de femei si copii, se aperá cu barbatia nespusa, si inca fora pierderi considerabile — multiamita muriloru tari ai cetatiei. Din contra Polonii ecpusi la foculu, sagetile si pietrile celoru asediati, si lipsiti de alta parte si de provisiuni, pierdeau multime de ómeni; afara de acést'a cei ce se duceau prin tienuturile vecine cu scopu de a pradá, arare ori se intorceau indereptu, ucisi seau robiti fiendu de ostirile lui Stefanu. Acést'a stare de lucruri, precumu si scirea, ca Stefanu adúna ostiri numeróse, ca a primitu ajutoriu dela Unguri, dela Turci si dela Munteni, unde acumu domniá Radu celu mare, si ca deja a ocupatu tóte pasurile principale, nemultiami armat'a polona cu atátu mai tare, cu cátu la inceputu i se spuse, ca ea se va bate cu Turcii, ér nu cu Moldovenii, cu cari Polonii se dedasera de unu tempu a se luptá alaturea, cá nisce frati buni, in contra inamiciloru crestinatatiei. Armat'a incepú a murmurá pe fačia. Regele Albertu audiendu insusi cu urechile sale, cumu 'lu blastema Polonii, turbá de mania, incátu 'lu cuprinsera frigurile; cu tóte acestea neavendu in cotro si temendu-se de o revolta, tramise soli la Stefanu cu propuneri de pace. In urm'a acestor'a se incheiá la 19 Optobre unu armistitiu sub conditiune, cá Polonii se parasésca numai decátu tiér'a, si anume pe calea, pe unde intrasera in Moldov'a, cá asia se nu suferere si alte parti stricatiune. Albertu incepú a desiértá tiér'a, inse nu pe unde venise, ci prin tienuturi nestricate, pradandu satele si insultandu locuitorii. Stefanu tramise indata soli dupa Albertu, facundu-lu atentu la invoirea avuta si la urmarile ce-lu potu ajunge; dar Albertu 'si pazí calea. Tieranii vediendu-se reu tractati, se inarmara, lasara satele si luandu-si familiiele si vitele se traseru la munti, avisandu pre Stefanu despre acést'a.

A patr'a statiune a Poloniloru erá la codrulu Cosminului. Aici este o strimtóre neregulata printre dóua rënduri de deluri acoperite de stanci si paduri gigantice, in cari se asediara Romanii inarmati cu pusci, sageti, topóra si cóse. Albertu avú neprudinti'a a intrá in acést'a strimtóre, unde pericolulu parea ca siede ridiendu pe marginea prepastiei si astépta prad'a sa. Antáiu intrá avantgard'a, dupa aceea urmara carale cu bagagea, munitiunea si provisiunea, apoi regele cu grosulu armatei, fora arme, fora regula, goli cá la casele loru; in fine veniau mercenarii seau lefegii. Tunurile erau in midilocu. Avantgard'a trecú fora impiedecare; candu inse grosulu armatei ajunse la midiloculu strimtórei, Polonii numai

deodata audfra strigate nenumerate si puternice in sinulu muntiloru si alu paduriloru. Din ambele parti ale deluriloru est o cétia, din cétia apoi o plóia de sageti si glóntia; dupa aceea unu noru de tierani inarmati in totu modulu se arunca asupra Poloniloru ingroziti, strigandu: „Ucideti! Ucideti!“ Taia, impungu, omóra, despóia, dejúga boii dela cara, cari astfelu forméza baricade. Polonii suntu intr'unu iadu. Deodata numai tieranii disparu; atunci o miia de trasnete din tóte partile muntiloru incepu a plesni, — o miia de trasnete pe o miia de tonuri diverse. Nu este sunetulu tunuriloru, nici alu senetieloru, suntu sunete necunoscutu ostasloru. Erau miiele de copaci dealungulu strimtórei, batrani cá vécurile, cari intínati seau taiati pe diumetate la radecina, cadeau acumu porniti de tieranii moldoveni unulu pe altulu, rostogolindu-se in vale, manandu cu ei stanci si bolovani, si impreuna sdrobindu, omorindu, ingropandu. Privelisce teribila! Cadavre de ómeni, de cai, de boi, amestecate, strivite, pisate; racnete, strigate, vaete!

Se face nópte. A dóu'a dí Stefanu celu mare cu o armata de Romani calari si pedestri si cu 2000 de Turci cadíu cá unu trasnetu la gur'a strimtórei, spre a luá lupt'a cu cei ce remasera in viétia; unu altu corpu de ostire 'lu tramise la capetulu strimtórei. Stefanu erá morbosu; suferiá de podagra si-lu portáu pe unu patu. Morbosu si betranu, sufletulu seu inse remase sanetosu si teneru. Onórea armeloru si libertatea patriei 'lu facura a incalcá calulu seu de batalia. Lupt'a cu arme, ce urmá acumu, nu fú mai puçinu teribila. Armat'a lui Albertu fú sparcuita de totu, cá la 20.000 de Poloni cadíura prinsu, pre cari Stefanu, cá se umilésca si mai multu truff'a lesiésca, i injugá la plugu si ará cu ei unu siesu intinsu, unde semenandu ghinda, crescú padurea numita *Dumbrava-rosia*.

Dupa mai multe lupte, ce mai urmara intre Moldoveni si Poloni, in anulu urmatoriu 1498 prin midilocirea lui Vladislau, regele Unguriloru, se facú pace, ér in anulu 1499 se incheiá intre principii Moldovei, Ungariei si Poloniei legamentu de aperare comuna in contra Turciloru.

Istoriculu romanu Sincai, vorbindu de actulu acest'a si compatimindu uneltirile Unguriloru si Poloniloru, de a stricá in totu modulu pre Romani, striga: „Prin uneltirile loru, ce au dobanditu Ungurii si Polonii? Polonii pentru fal'a loru au rositu si ingrasiatu pamentulu Moldovei cu sangele si pre Moldoveni i-au imbogatítu cu pradile din tienutulu loru. Ungurii au datu Ardélulu de jafu si Moldoveniloru si Munteniloru pana ce au cadíutu sub jugulu Turciloru. **Fericiti au fostu Ungurii pana a nu se osebí de Roman!**“

6. *Mórtea lui Stefanu celu mare.*

Dupa o domnire de 47 de ani, 2 luni si 3 septemani Stefanu, fiendu betranu, morbosu si slabu, cá unulu, ce s'a aflatu in atatea resbóia, osteneli si neodichne, vediendu-se aprópe de a parasí lumea, pe carea atát'a o impluse de fain'a invingeriloru sale, chiamá adunarea

tierei si se despartî de ea cu lacrimi Marti la 2 Iunie 1504. Elu lasà cu testamentu fiului seu Bogdanu, „se nu-si puna speranti'a nici in Unguri, cari suntu inghitîti de Turci, nici in Poloni, cari suntu fora de constantia, nici in Germani, cari suntu desbinati si incurcati intre sene, ci mai bine se se întielega cu Turcii, cari suntu si mai tari si mai constanti, inse asia, cá tiér'a se-si pastreze libertatea politica si religiósã. Dara déca Turcii aru cere alte conditiuni, prin care si-ar pierde libertatea si religiunea, atunci mai bine se móra cu totii“.

Remastiele lui Stefanu suntu inmormentate in monastirea Putn'a (in Bucovin'a), carea de elu este facuta, si anume in launtrulu bisericei in drépt'a, in despartirea a treia alu ctitoriloru, unde se vede mormentulu seu sub marmore vêneta. „Fostu-a Stefanu voda omu nu mare la statu, dar intregu la fire, iute la mania si grabnicu a versá sange, nu lenesiu, si lucrulu seu 'lu sciã aperá tare bine. Pe unde nu cugetai, acolo 'lu aflai. La resboiu erá maiestru, si unde erá mai greu se nevoiã insusi a fi, cá vediendu-lu ai sei, se nu se descurangieze; si pentru aceea raru resboiu erá de nu invingea, si unde se intemplá se-lu invinga altii, elu nu pierdea speranti'a, ci curundu se radicá deasupra invingatoriului. Dupa mórtea lui si pana astadi s'a numitu Stefanu voda celu bunu, pentru lucrurile sale maretie, cá cari nime din Domni, nici inainte, nici dupa elu, nu a facutu, nici pre elu nu a ajunsu“. Unu cugetu alu seu inse remase neimplenitu, visulu celu mai dulce alu vietiei sale — unirea, carea abia se facu la anulu 1859.

Barometrulu.

Lectiune din fisica in clasa superiora a scólei elementarie.

I. Planulu lectiunei.

1. Inventiunea barometrului.
2. Descrierea sa.
3. Compunerea seu construirea sa.
4. Inaltierea si scaderea mercuriului vine dela presiunea seu apesarea aerului.
5. Argumente seu dovedî pentru acést'a.
6. Intrebuintiarea barometrului pentru a afla:
  - a) presiunea aerului,
  - b) schimbarea tempului,
  - c) inaltîmea muntîloru etc.
7. Compararea barometrului cu termometrulu.

II. Tractarea practica.

1. Aici v'am adusu unu instrumentu, pre care-lu cunósceți cu totii, càci este o jocareia de ale vóstre. Cumu se numesce numai? Bine, stropitória. Ea se compune din o tieve seu din unu tubu de socu, care inse póte fi si de cucuta ori de trestia etc.; la unu capetu tubulu este inchisu cu unu fundu gauritu cá ciurulu, la celalaltu capetu este inse deschisu; in tubu ambla unu pistonu, adeca o vergé invelita la capetulu din tubu cu cãlta au cu panza uda, cá se imple bine tubulu. Impingîndu pistonulu pana in fundu, tienendu capetulu celu cu ciuru alu tubului in unu pocalu cu apa si tragundu

apoi pistonulu in sus, ap'a se inaltia in tubu dupa pistonu, pentru ca cu pistonulu am trasu si aerulu din tubu, si asia formandu-se in tubu unu spatiu seu locu absolutu golu, va se dica lipsitu chiar si de aeru, in locul acesta a intratu ap'a (Se face ecsperimentulu). — Totu asia se intempla, déca luamu unu tubu deschisu de amendoue capetele, 'lu tienemu cu unu capetu in apa, ér la celalaltu sugemu aerulu cu gur'a: ap'a érase se va inaltia in tubulu desiertu. (Se face si acestu ecsperimentu).

Acestu fenomenu naturalu, ca adeca ap'a se inaltia intr'unu tubu lipsitu de aeru, erá cunoscutu ómeniloru inca din tempurile cele mai vechi; caus'a cea adeverata inse, pentru ce adeca se intempla acést'a, se descoperi abia numai in seclulu alu 17-le. Pana atunci ómenii credeau, ca „natur'a are oróre seu ura de golu“, — nu póte suferi spatiuri desierte. In acelu seclu inse se aplicã in gradin'a ducala din Florenti'a o pompa gigantica, cá cu ajutoriulu ei se se póta udá mai comodu florile, ce se aflau pe acoperementulu planu alu unei case de gradina. O atare pompa nu este altu ceva, decãtu stropitória acést'a, numai firesce cu multu mai mare, facuta din bérne colosale. Pomp'a se construise dupa tóte regulele tehnice, si findu gat'a, pompierii seu ómenii dela pompa incepura a operá cu densa; câtu de mare li fù inse mirarea vediendu, ca nu suntu in stare a radicá ap'a in pompa mai sus de 10'35 metri, desf in pompa mai erá spatiu golu de asupra apei pana la pistonu. Pe atunci traia unu barbatu fórte invetiatu, Galileo Galilei, profesoru de fisica la universitatea din Bologna. Maiestrulu, carele construise pomp'a, i comunicã casulu si-i ceru ecsplacare. Galilei presupusese de multu, ca caus'a, pentru care ap'a se urca intr'unu tubu seu vasu desiertu, este probabilu presiunea seu apesarea aerului, inse ne avendu tempu a face ecsperimentele recerute, respunse la Florenti'a, ca „orórea naturei de golu 'si are si ea marginele sale“. De alta parte inse dispuse spre a cercetá mai de aprópe presiunea aerului, a se face dóua tuburi in comunicatiune, dintre cari celu mai scurtu se fia de asupra deschisu, celalaltu inse inchisu, si ceva mai lungu de 10 metri (Se desémna pe tabla, si se repetiescu pe scurtu cele propuse despre vasale comunicante). Presiunea aerului va sustiené in tubulu mai lungu unu sulu seu o colóna de apa de c. 10 metri. Intr'aceea Galilei mori — 1642. Discipululu si sucesoriulu seu in profesura, Torricelli, cugetá mai departe asupra lucrului si in fine 'si díse: „Déca presiunea aerului este, carea sustiene intr'unu spatiu golu o colóna de apa de 10 m., atunci ea va sustiené si colóna de alte licide seu fluiditati, si anume le va sustiené cu atãtu mai puçinu, cu câtu licidulu va fi mai greu. Asia d. e. mercuriulu, fiindu de 13½ ori mai greu decãtu ap'a, se va inaltia de 13½ ori mai puçinu decãtu ea, adeca de 0.76 m. = 76 cm.“ Torricelli, cá se se convinga despre acést'a, luã unu tubu de sticla de 85 cm. inchisu la unu capetu, 'lu implù de mercuriu, astupã capetulu deschisu cu degetulu si tienendu tubulu verticalu cu capetulu acest'a in diosu, 'lu afundã intr'o

olcica seau cuveta plina de mercuriu, departandu-si apoi degetulu. Elu vediu atunci miercuriulu scadiendu in tubu, si dupa cate-va oscilatiuni tienendu-se cam la inaltimea de 76 cm. preste nivelulu seau suprafaçia mercuriului din cuveta. Acestu eesperimentu a doveditu, ca intr'adeveru aerulu este, carele apesandu asupra mercuriului din cuvet'a deschisa sustiene in tubu o colóna de 76 cm. Aparatulu lui Torricelli a datu nascere instrumentului, pre care-lu vedeti aici, si cu care ne vomu ocupá astadi mai de aprópe; elu se numesce barometru (se scrie pe tabla). Pana acumu inse nu amu vorbitu despre barometru, ci numai despre aflarea seau inventiunea sa. Cá se nu uitamu, ne vomu insemná acést'a (Se scrie: 1. Inventiunea barometrului). Repetirea si deprinderea celoru propuse pana aici: Ce sciau ómenii despre apa? Cumu 'si esplicau ei fenomenulu acést'a? Unde se aplicá odinióra o pompa giganticá? Ce observara pompierii? Dela cine se cerú eesplicare? Ce respunse Galilei? Carea erá inse caus'a presupuse de elu? In ce modu vru elu a se convinge despre acést'a? Ce facú discipululu seu Torricelli? etc.

2. Se privimu acumu mai de aprópe la barometrulu acést'a! Éca aici vedemu unu tubu de sticla cam de 85 cm. Ce observati la capetulu din diosu alu tubului? (Tubulu se indoiesce si se termina intr'o cuveta). Ce observati la capetulu cuvetei? (O gaurice mica). Cumu este inse capetulu tubului? (Este inchisu de totu). Ce se afla in tubu si in cuveta? (Mercuriu seau argintu viu). Totu tubulu este plinu de mercuriu? (Ba nu; tienendu barometrulu verticalu, capetulu superioru remane голу). Se vedemu, nu cumu-va acolo se afla aeru. Cumu vomu poté cercá acést'a? Aduceți-ve aminte, cumu odata amu intiepenitu o pilnia (tornariu, tolceriu) in grumadii unei butele góle si apoi amu tornatu rapede apa; ce s'a intemplatú? Asia va fi si aici; de cumu-va se afla aeru in spatiulu acést'a, mercuriulu nu va poté strabate, pana in capetulu tubului. Éca voiu plecá incetu barometrulu; ce ati observatu? (Mercuriulu s'a dusu pana in capetu, dandu aici unu sunetu órecare). Ce judecati de aici? (Ca de asupra argintului in tubu este unu spatiu absolutu голу). Tubulu si cuvet'a suntu puse seau ficsate pe o scandurice; pentru ce? (Cá se stée mai bine, se potemu amblá mai siguru cu ele). Ce observati pe scandurice? (Impartire in cmetri etc.) Cetiti, ce stá scrisu la capetulu superioru alu tubului! („Frumosu constantu seau ficsu, frumosu, variabilu, plóia mare seau furtuna“). Repetire si deprindere: Din ce se compune barometrulu? Ce se afla la capetulu superioru alu cuvetei? Cumu este capetulu superioru alu tubului? Ce se afla in tubu si cuveta? Ce este in tubu de asupra mercuriului? Pe ce este ficsatu tubulu si cuvet'a? Ce se observa pe scandurice? etc. Ce am facutu acumu? Se ne insemnamu si acést'a (2. Descrierea barometrului).

3. A face, a compune seau a fabricá unu barometru nu e lucru usioru. Maiestrulu, carele se ocupa cu atari lucruri, se numesce mechanicu. Spre a face

unu barometru, mechaniculu are trebuintia mai antaiu de tóte de unu tubu cu cuveta. Antaiu elu cérca, déca gaur'a seau bortitur'a tubului este preste totu asemenea de larga; spre acestu scopu baga in ea unu picuru de mercuriu si-lu face a trece incetu dela unu capetu pana in celalaltu, mesurandu pre totindenea acuratu grosimea sa. Déca grosimea este in totu loculu egala, — ce urméza de aici cu privire la bortitur'a tubului? Ce va face mechaniculu acumu? (va bagá mercuriulu in tubu). Tubulu inse numai la unu capetu este deschisu si inlauntrulu seu se afla aeru; pentru aceea, cá se se póta implé, trebue mai antaiu se se scótia aerulu, incaldien-du-se tubulu incetu si cu precautiune. Acumu mechaniculu tórna puçinu mercuriu in cuveta si-lu dirige in tubu intorcându tubulu verticalu cu cuvet'a in sus si batendu cu celalaltu capetu incetu de mésa. In modulu acést'a continua, pana candu tubulu e plinu; atunci éراسi incaldiesce tubulu cu mercuriulu in elu, cá se ésa si celu din urma restu de aeru. In fine tubulu implutu se ficséza pe o scandurice, aplicandu-se la loculu cuvenitu impartirea in grade. — Despre ce amu vorbitu acumu? Se ne insemnamu: 3. Compunerea barometrului.

(Va urmá).

Gimnastic'a in scól'a poporala.

I. Insemnatatea gimnasticeei pentru scól'a poporala.

Gimnastic'a, carea stá in anumite miscari, invértiri si intorseturi regulate ale corpului, promovéza: 1. desvoltarea fisica, 2. prosperarea spirituala, 3. disciplin'a scolara.

Cá se intielegemu, cumu gimnastic'a inaintéza desvoltarea fisica, trebue se consideramu organismulu corpului omenescu sub reportulu gimnasticeei. In privinti'a acést'a sistem'a musculara ne atrage atentiunea in prim'a linia. Dar ce suntu muschii seau musculii? Nimicu alta, decâtu nisce fibre seau fire subftri rosiatice, cari sub nume de „carne“ acoperu scheletulu omenescu si au proprietatea de a se poté intinde si contrage. Pe insusirea acést'a, adeca pe contractilitatea muschiloru se baséza tóte miscarile corpului; pentru aceea muschii se si numescu organele seau aparatele miscarei. Afara de acést'a muschii suntu locuinti'a vasaloru de sange, a nerviloru, a grasimei etc. Pentru cá muschii se se desvólte si intarésca cumu se cade, ei au lipsa nunumai de nutrementu satiosu, ci inca si de activitate si deprindere acomodata. Intre tóte deprinderile corporale inse cea mai eescelenta este fora indoiéla gimnastic'a, pentru ca desvólta si intaresce nunumai aparatele de miscare, ci tóte organele corpului in mesura egala. Efectulu mai deaprópe alu eesercitiiloru gimnastice, va se dica alu miscariloru voluntarie este, ca anim'a si plumanile lucra cu mai multa energiá; prin acést'a sangele circuléza mai viu, strabate prin tóte vasale, chiar si prin cele mai fine, si adapa diversele tieseturi ale corpului mai desu si mai de ajunsu de

cumu se intempla acést'a, candu corpulu se afla in stare de repausu. Totu odata inse sangele devine mai curatu, mai sanetosu. Circulandu adeca cu aceeasi vioitiune si prin plamani, cari in urm'a ecsercitaloru gimnastice resufla si ele mai desu si mai afundu, sangele primesce in sene ocsigenu mai multu si separéza mai usioru acidulu carbonicu de prisosu. Ocsigenulu inmultitu grabesce schimbarea (arderea) partiloru netrebnice, cari acumu se potu lapedá din sange cu atátu mai bine, cu câtu corpulu in acelasi tempu incepe a evaporá si asudá mai tare. In modulu acest'a, gimnastic'a promovéza regenerarea si desvoltarea corpului si prin acést'a crescerea fisica a scolariloru, scopulu careia este a procurá corpului sanetate, taria si decsteritate.

Corpulu inse este organulu spiritului; de aici urméza, ca inaintandu bunastarea trupésca, prin acést'a promovamu totu odata si prosperarea spirituala a scolariloru. „Mens sana in corpore sano“. — Gimnastic'a inse face si mai multu, ea pune spiritulu in posesiunea corpului, deprindiendu voi'a a predominá tóte miscarile acestui'a. „Luarea pe séma“, dice unu profesoru de gimnastica, „incordarea poteriloru, operarea cu judecata si cu presentia spirituala, cutezarea, invingerea greutatfloru, ecsecutarea precisa a miscariloru ritmice, candu si unulu mai móle si mai neindemanaticu se vede rapitu cu multímea si totu insulu se semte supusu din talpi si pana in crescetú ordinei stricte, — tóte acestea suntú ecsercit'ia ale gimnasticeii pedagogice, carea produce curagiu si energiá, orientare si resolutiune rapede, actiune libera pre langa predomnire de sene, facundu in modulu acest'a din gimnastica o disciplina pentru corpu si spiritú“.

Si se mai adaugemu: si pentru scóla. Ecsperinti'a de pe totindenea a doveditu, ca cu gimnastic'a s'au introdusu in scóla nunumai o viétia in genere mai sanetósa, ci si o disciplina mai buna, mai multa iubire de ordine si o mai intima alipire catra invetiatoriu. Acelu invetiatoriu, carele scie se-si conduca scolarii bine pe planulu de gimnastica, va dominá asupra lorú fora greutate si in tempulu instructiunei, si scolarii semtiendu pe nesciute influinti'a binefacatoria a conducerei sale, se voru intári in spiritulu disciplinei si alu moralitatiei.

Scurtu: gimnastic'a promovéza educatiunea preste totu.

II. Istoricultu gimnasticeii la diferíte popóra.

Acést'a cunoscúndu-o anticii, nu au lipsitu a introduce gimnastic'a in educatiunea junimei lorú. Cele mai vechi sciri istorice in privinti'a acést'a le avemú dela Greci. Cine nu scie, ce nume si-au câscigatu Licurgu si Solonu cu sistemele lorú de educatiune! Licurgu puse de temelia a statului desvoltarea fisica a poporului; de aceea copii spartani indata dupa nascere se visitau, si cei debili si defectuosi se ecspuneau numai de câtu in Taigetú, cá se móra de fóme au de animale selbatice, ér cei sanetosi si intregi se declarau de copii

ai statului, remaneau la parinti numai pana impleniau anulu alu sieptelea, atunci apoi treceau in institute publice de crescere, unde gimnastic'a formá unu obiectu principalu. Din contra Solonu, legislatorulu Atenei, pretinse, cá corpulu si spiritulu se se desvólte in armonia. Precumu in Spart'a si Aten'a, asia s'a deprinsu gimnastic'a in tóte cetatfle grecesci mai insemnate; ba potemu díce, ca mai numai gimnastic'a cu jocurile si festivitatfle sale mai uniá din candu in candu la unu locu pre Grecii dividati in mai multe state propria, precumu dovedescu jocurile olimpice, pitice, nemeice si istmice, la cari se adunau Grecii de prin tóte provinciele. Gimnastic'a grecésca cuprindea urmatóriele 5 deprinderi principale, numite „pentathlon“: fug'a, sarit'a, aruncarea cu disculu si cu suliti'a, lupt'a. „Tipurile grecesci“ de o frumsetia si armonia proverbiala, precumu si faptele maretie pastrate in istoria, suntú probe, ca gimnastic'a la Greci a ajunsu la unu gradu inaltu de desvoltare si perfectiune.

Dela Greci gimnastic'a trecú cu pedagogi'a la Romani, cari puneau mare pondú inca si pe innotatu. Resultatele gimnasticeii romane se vedu din portarea ostasfloru romani in resbóia si din luptele gladiatoriloru.

Alte popóra din anticitate nu s'au prea acupatu cu gimnastic'a. Totu asia au urmatu si crestinií din evulu mediu, anume din motive religióse, crediendu adeca, ca „carnea pecatósa“ nu merita vre-o cultura higienica si estetica. In fine inse s'au sculatu barbati cá Montaigne si Luther in seclulu XVI, Locke in seclulu XVII, Rousseau, Basedow si altii in seclulu XVIII, cari toti recunoscúra insemnatarea gimnasticeii si cerura, cá „corpulu se fia educatu paralelu cu spiritulu“.

In Germani'a Basedow a infintiatu primulu institutu de gimnastica langa filantropinulu seu din Dessau (1774). Cela ce inse propuse gimnastic'a mai antáiu dupa principia pedagogice, fú Guts-Muths, profesoru in filantropinulu din Schnepfenthal (1784—1839). Jahn avú in vedere trist'a stare a Germaniei, robita de Francesi sub Napoleonu cele mare, si cu scopu de a insuflá junimei germane credintia in poterile proprie, curagiu si taría de caracteru, deschise la anulu 1811 in Berlin o scóla de gimnastica. Tendinti'a erá deci practica, si anume militara. In acelasi spiritú lucrá mai tardfu si Spiess (1810—1848), carele introdu-se gimnastic'a in invetiamentulu scolariu, cerendu, cá ea se fia tractata dupa principia metodice intocma cá ori care altu obiectu de invetiamentu.

Totu cu tendinti'a de a desteptá in patri'a sa éraeroismulu strabunu, indroduse Ling gimnastic'a si in Svedi'a, infintiatu la anulu 1800 in Stockholm primulu institutu de gimnastica; pentru aceea elu se si numesce „Jahn alu Nordului“. Ling organisá gimnastic'a pe o base nóua, adeca pe antropologia seau pe constitutiunea corpului omenescu. Fiacare ecsercitiu este calculatu dupa unu organu óre care, pre care se-lu puna in activitate; tóte ecsercitiale suntú ordinate intre sene strictu dupa principiulu „dela usioru la mai greu“.

Ling prin urmare face gimnastic'a de unu midilocu alu educatiunei in genere.

In tempulu mai nou pedagogii tindu a impacá amendoué directiunile seau adeca scopulu practicu cu celu antropologicu. Asia se urméza si la noi in Ungari'a, unde dela anulu 1868 incóce gimnastic'a la tóte scóele elementarie, poporale si mai inalte este studiu obligatu.

III. Ce si câtu se se propuna din gimnastica in scól'a poporala?

Ecsercitiale gimnastice se impartu in 4 clase:

a) ecsercitia libere, b) ecsercitia de ordine, c) ecsercitia cu seau la aparate, d) jocuri gimnastice.

Ecsercitia libere se numescu acele deprinderi gimnastice, cari se facu fora de aparate. De ele se tienu tóte miscarile capului, trunchiului, membroror seau ale corpului preste totu, precumu ele se potu ecsecutá standu, mergându, sarindu seau fugindu.

Ecsercitiale de ordine suntu miscari, cari se facu de mai multi copii in acelasi tempu intr'unu rōndu seau síru anumitu; ele servescu spre a agerí sensurile copiiloru, a-i deprinde la atentiune, a-i face se opereze cu judecata si a se subordiná unui intregu bine disciplinatu.

Ecsercitiale cu si la aparate, fiindu mai cunoscute, nu au lipsa de ecsplicari speciale.

Jocurile gimnastice suntu jocuri organizate cu strinsa privire la scopurile gimnastice. Toti pedagogii suntu de acordu a recunósce insemnatatea loru pentru scóla si viétia. Aici se unesce lucrulu cu placerea, seriositatea cu petrecerea; aici junimea invétia de timpurú a observá cu altii acelasi dreptu si aceeași lege; aici se vedesce mai bine caracterulu fiacarui elevu.

Gimnastic'a o invétia elevii au toti la olalta, au mai bine impartiti in dóue grupe seau glóte. *) Déca d. e. scól'a are 4 clase, cele de antaiu dóua voru formá glót'a prima, celelalte glót'a a dóu'a.

Cu glót'a I se voru luá formele cele mai simple si mai usióre, deprinderile cele mai elementarie din ecsercitiale libere de ordine, la aparate si din jocurile gimnastice; cu glót'a II se voru continuá si completá deprinderile incepute, cultivandu cu deosebire ecsercitiale la aparate.

Anume: Glót'a I:

1. *Ecsercitia libere*: ecsercitia cu capulu, cu manile cu trunchiulu si cu petiórele; saritulu departe dela 1—2 metri si in sus pana la 8 dm;

2. *Ecsercitia de ordine*: diferitele positiuni, formarea rondului simplu si duplu, mergerea inainte si indereptu la locu.

3. *Ecsercitie la aparate*: suirea pe o prajina, pe dóue prajine, antáiu câte unu scolaru, dupa aceea mai multi scolari deodata in tactu.

4. *Jocuri usióre.*

Glót'a II: continua si completéza tóte ecsercitiale aceste.

Cu elevii din scól'a de repetitiune se voru repeti bine cele invetiate in scól'a de tóte dílele, dupa aceea se voru luá ecsercitiale militare *).

IV. *Regule metodice si disciplinarie.*

1. Invetiatoriulu se se nevoiesca a mantiené la gimnastica disciplina si ordine intocma cá la propunerile din scóla; in tempulu pauselor in se va concede, cá scolarii se se misce liberu si negenati. La finea órei scolarii 'si iéu vestmintele, peleriele, cartile si alte obiecte depuse, si inainte de a fi demisi, intra érasu in rōndu. Déca ór'a de gimnastica se afla intre alte dóue óre de propunere, scolarii vinu si se ducu in rōndu, tienendu pasiulu prescriu si cantandu câte odata poesie acomodate.

2. Invetiatoriulu se preparéza pentru fiacare óra de gimnastica cumu se cuvine, precugetandu-si materi'a si modulu de propunere, cá asia ecsercitiale se urméze rapede si copii se nu-se enueze.

3. Invetiatoriulu ecsplica fiacare ecsercitiu, analisandu-le in elementele sale, numindu-lu cu numele seu celu adeveratu si aratandu-lu de mai multe ori.

4. Scolarii au a imitá si repeti ecsercitiulu pana candu suntu in stare a-lu ecsecutá curatu si frumosu. Ecsecutarea e curata, candu nu intrevinu miscari secundarie si positiuni false, defectuóse; frumósa, candu miscarile se facu in tempulu prescriu, cu destula energiá, decsteritate, simetria si graçia. Se nu uite invetiatoriulu, ca nu este de ajunsu numai, cá scolarii se faca cutare ecsercitiu, ci trebue se-lu faca cumu se cuvine. Mai cu séma tienut'a scolariloru se fia libera seau nesilita, conscia, impunatória.

5. Invetiatoriulu se nu ocupe pre elevi intr'ó óra totu numai cu unu feliu de ecsercitia, ci se varieze cu ecsercitia din tóte speciele.

6. Atentiune deosebita cere comand'a invetiatoriului. Tóta comand'a are se constée din o parte mai lunga, carea anuncia ecsercitiulu, si din un'a scurta, numita „imperativulu“ comandai. Intre ambele se face o pauza potrivita, pentru cá spiritulu se aiba tempu a-si precugetá ecsercitiulu urmatoriu; cáci gimnastic'a este nu numai unu actu fisicu, ci si spiritualu, unu actu alu voiei. Candu este vorb'a a face pre scolari se tréca dintr'ó miscare imediatu intr'alt'a, comand'a se dá de timpurú, si anume asia, cá imperativulu se cadia deodata cu partea ultima a miscarei precedente.

7. Invetiatoriulu se fia cu tóta atentiunea, pentru cá scolarii se nu sufere vre-o dauna trupésca au morala (d. e. cadiendu de pe aparate, bendu apa rece etc).

8. Cu gimnastic'a se se impreune si cantulu.

*) Pentru ce nu atâte grupe, câte clase seau despartimente suntu in scóla, d. e. la o scól'a cu unu invetiatoriu 3 grupe? R.

*) Avemu neaperata trebuintia de unu planu de invetiamentu mai detaiatu, in care se se specificé pentru fiacare clase pensulu

V. *Loculu si tempulu gimnasticeii.*

Gimnastic'a se va propune si deprinde in scóla si in curtea scólei; salele proprie pentru gimnastic'a voru fi inca, cine scie pana candu unu „pium desiderium“. In scóla se potu ecsecutá o parte din ecsercitiile libere, candu afara plóua, au e frigu, seau in tempulu propuneriloru, candu scolarii suntu obositi cu spiritulu. — Loculu de gimnastica se fia aprópe de scóla; se aiba o forma oblunga celu puçinu de 16 metri in latíme si de 24 metri in lungime; cu câtu inse este mai mare, cu atátu mai bine; mai departe se fia planisatu seau neteditu si acoperitu cu nasipu finu; aparatele de gimnastica se se puna intr'o margine si aprópe de olalta, cá se remana locu pentru ecsercitiile libere si de ordine. Bine este a avé in apropiare o fontana, cá intrevenindu unu casu de vatemare (contusiuni, ametieli etc) se fia apa rece la indemana; asemenea este de recomandatu a sedí impregiuru pomi frundiosi de umbra (véra) si de scutu contra venturiloru.

Incátu pentru tempu, intrebarea este: candu preste anu? candu preste dí? Desí iérn'a amu avé mai mare trebuintia de gimnastica decátu vér'a, anume spre a paralisá siederea cea multa si petrecerea in odai inchise, la cari ne condamna frigulu si noptile cele lungi, totusi din lips'a de localuri propria suntemu avisati a ne ocupá cu gimnastic'a mai multu numai vér'a. — Preste dí gimnastic'a se póte propune ori candu, luandu afara primele 2—3 óre dupa mancare; mai corespundietoriu inse este totusi tempulu indata dupa propunerile din scóla, pentru ca dupa mai multe óre de ocupatiune spirituala si linisce corporala intr'unu aeru mai multu au mai puçinu corruptu, corpulu doresce de miscare in aeru curatu spre a-si redobandí éراس elasticitatea si energí'a pierduta. Se nasce inse intrebarea: inainte? ori dupa amiédiadi? Noi respundemu: dupa amiédiadi dela 4—5 óre, fiindu ca inainte de amiédiadi dela 10, resp. 11—12 mai cu séma vér'a caldur'a este prea mare, ér locurile nóstre de gimnastica arare ori suntu incungiurate de pomi umbrosi.

Prin cele precedente am incercatu a contribuí si din parte-mi dupa puçinele mele cunoscantie si ecserintie, cá gimnastic'a se fia si la noi apreciata dupa valórea, ce o are pentru scóla si viétia. Sum departe a crede, ca a-si fi facutu unu lucru completu, din contra cunoscundu insu-mi neajunsurile operatului, rogu pre onorabili lectori a-lu primí cu tóta indulginti'a si a-lu judecá cá o prima incercare pe terenulu acest'a.

Daniele Gaboru, preparandu.*)

relativu si se se statoréscá o terminologia si comanda definitiva; prin acést'a s'ar face unu mare serviciu causei. R.

*) Dlu Gaboru, nascutu in Voil'a, districtulu Fagarsiuului, este inca elevu alu preparandiei de statu din Dev'a, anulu III. Ne place a vedé pre elevii nostri facundu studia serióse. Cá unu inceputu operatulu de sus face si autoriului si profesoriloru sei tóta ónorea. Cu curagiu deci inainte! R.

Varietati.

(„Darulu“ santei cruci). Ce „daru“ mai póte aduce in díu'a de astadi semnulu santei cruci, despre acést'a avura oca siune a se convinge doi scolari romani dela norme sasesci din S.-Sabesiu. Ei adeca facúndu-si dupa finirea rogatiunei de demánétia semnulu santei cruci, numai decátu vediura pogorindu-se asupra loru „darulu santei cruci“ intr'o forma fórté „concreta“, si anume: profesorulu respectivei norme vediendu pre baiati, ca-si facu semnulu santei cruci, numai de câtu demandá altoru baiati totu de „Bloch“ si nu de ai loru, de Sasu, cá se-i tiena, pona candu voru avé a luá darulu pogoritu asupra loru in urm'a semnului santei cruci, si care nu fú nici mai mare nici mai micu, fora numai de **15 betie la unulu**, dreptu dovéda despre modulu, cumu voru ei — Sasii — a cultivá in seclulu alu XIX-le Orientulu. Binevoiti domniloru redactori a dá locu acestoru síre in pretiuitulu díuariu, ce redigetii. S.-Sabesiu in 29 Iuniu 1876.

— a — r —

Not'a redactiunei. Pare ca nu ne vine a crede asia ceva. Cu tóte acestea publicamu impartasirea de sus, odata pentru ca ne vine dela o persóna cunoscuta, cu subscriere completa, apoi spre a dá ansa directiunei respective a cercetá casulu si constatandu-se a luá de urgintia in contra unoru abusuri de natur'a acést'a mesurile prevediute in lege. Unu invetiatoriu, carele este in stare a pedepsí pre nescari baiati din clase elementarie astadi cu 15 betie, pentru ca acestia si-au facutu cruce, merita a fi tramisu in cas'a nebuniloru, ér pentru o vina, fia ea ori si care — inaintea tribunalului. — De alta parte si noi se ne ferimu a pune abusulu unui individu in contulu natiunei, careia apartiene. Ce nóue nu ne place, altuia se nu facemu!

(**Directoru defraudantu**). La preparandí'a de statu din Dev'a s'a intemplatú unu casu tristu. Ecsamenulu de véra decusera in róndu bunu. In 30 Iuniu erá se fia ceremonía finala, avendu directoriulu Laurentiu Balazs se tiena cu acea oca siune vorbirea de incheiare. La 9 óre se adúna elevii, profesorii si ospetii; directoriulu intardí'a. Totii suntu in asteptare, directoriulu inse nu mai vine; 'lu cauta la cortelu si pe airea, — directoru cá in palma. Ceremoní'a se amana pe dupa amiédiadi; — aceeasi scena. Adóu'a dí in prim'a Iuliu, candu deja innoptase, directoriulu se presenta la inspectorulu de carcere si cere a fi inchisu dicundu: „Aici este loculu meu“. Elu defraudase din banii institutului succesive 1500 fl. si dupa ecsamenu avea se puna ratiuciniu. Cu 3 díle inainte de ecsamenu sosi dela ministeriu intarirea sa definitiva in postulu de directoru. Cunóscemu pre nefericitulu Balazs in persóna; se aratá simpaticu Romaniloru, vorbiá binisioru romanesc, ba din lips'a de poteri didactice romane propuse eleviloru romani vre-o câte-va obiecte romanesc. Erá necasatoritu, dar cartile — cartile! —